

УДК 378.06:37.08

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-3-30>**Тетяна РАЗУМЕНКО,***orcid.org/0000-0002-0682-3812**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології**Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) razumenkot@gmail.com*

**КРЕАТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ
ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ІНОЗЕМНА МОВА» ЗДОБУВАЧАМИ
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
(ДОСВІД ХНПУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ)**

У статті автор розкрив досвід реалізації освітніх програм Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, зокрема – методологічний і процесуальний аспекти використання креативних методів для формування інішомовної комунікативної компетентності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. З опорою на аксіологічний і особистісний підходи розкрито сутність, методологічний базис спрямування навчання здобувачів вищої освіти на креативне мислення.

Автор конкретизував, що використання креативних методів навчання спирається на положення символічного інтеракціонізму. Цей напрям є основним для розроблення творчих технологій навчання в закладах освіти і неформальній освіті. На підставі кращих практик реалізації освітньо-професійних програм у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди автор зазначив, що креативні методи навчання є своєрідним ресурсом творення культурного, комунікативного комфортного і безпечного навчального середовища. Зокрема, використання креативних методів навчання гуманізує навчальну співпрацю усіх учасників освітнього процесу. Креативні методи навчання активізують діяльність особистості на формування здатності сприймати себе як самодіяльну особу, здатності приймати різні комунікативні ролі, професійної емпатії і рефлексії. Осмислення змісту навчання в процесі використання креативних методів навчання виходить на якісно новий рівень. Здобувачі опановують значення мовних конструктів як смисл, освоюють його через особистісний досвід під час соціально цінної і професійно орієнтованої взаємодії. Зміст навчання у такому разі модифікується у процесі інтерпретації між навчальною дією і реаліями довкілля. Креативні методи навчання також сприяють набуттю єдності комунікантів у спілкуванні.

Перспективами подальшої розробки теми автор бачить міждисциплінарне розроблення соціально значимих освітніх і культурних проєктів.

Ключові слова: *здобувач, університет, бакалаврат, методи навчання, зміст навчання, освітня компонента, креативні методи, вища освіта, професійна спрямованість.*

Tetiana RAZUMENKO,*orcid.org/0000-0002-0682-3812**PhD in Pedagogy,**Associate Professor at the Department of English**H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University**(Kharkiv, Ukraine) razumenkot@gmail.com*

**CREATIVE LEARNING METHODS DURING LEARNING
THE EDUCATIONAL COMPONENT “FOREIGN LANGUAGE” BY STUDENTS
OF THE FIRST (BACHELOR) LEVEL OF HIGHER EDUCATION (EXPERIENCE
OF H.S. SKOVORODA NATIONAL UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES)**

In the article, the author revealed the experience of implementing educational programs of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, in particular – methodological and procedural aspects of using creative methods for the formation of foreign language communicative competence of students of the first (bachelor's) level of higher education. Based on the axiological and personal approaches, the essence, the methodological basis of directing the training of students of higher education to creative thinking is revealed. The author specified that the use of creative teaching methods is based on the position of symbolic interactionism. This direction is the main one for the development of creative learning technologies in educational institutions and non-formal education. Based on the best practices of implementing

educational and professional programs at H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, the author noted that creative teaching methods are a kind of resource for creating a cultural, communicative, comfortable and safe learning environment. In particular, the use of creative teaching methods humanizes the educational cooperation of all participants in the educational process. Creative teaching methods activate the activity of the individual to form the ability to perceive oneself as an independent person, the ability to accept various communicative roles, professional empathy and reflection. Comprehension of the learning content in the process of using creative teaching methods reaches a qualitatively new level. Acquirers master the meaning of language constructs as meaning, master it through personal experience during socially valuable and professionally oriented interaction. In this case, the content of education is modified in the process of interpretation between the educational action and the realities of the environment. Creative teaching methods also contribute to the acquisition of unity of communicators in communication.

The author sees the interdisciplinary development of socially significant educational and cultural projects as prospects for further development of the topic.

Key words: *applicant, university, bachelor's degree, study methods, study content, educational component, creative methods, higher education, professional orientation.*

Постановка проблеми. Проблема забезпечення якості освіти в сучасних трансформаціях університетів усього світу затребувана. Одним із актуальних шляхів забезпечення якості вищої освіти є створення в університеті середовища для розвитку soft skills здобувачів. Відповідні практики в Україні останнім часом на новому витку розвитку. Досить солідна активність ЗВО щодо інтегрування студентської і викладацької креативності. Ефективність такої роботи підтверджується затребуваністю і популярністю освітніх програм, успішною підготовкою здобувачів усіх рівнів освіти. На наше глибоке переконання, саме креативні методи навчання є потужним ресурсом забезпечення якості і ефективності вищої освіти, дійовим елементом творення спільного дослідницького простору з різних галузей знань, засобом утвердження і популяризації ідей академічної соціалізації молоді, неперервності особистісного і професійного розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. Ґрунтовні висновки щодо провідних характеристик креативності зроблено Barbot, V. and V. Neuser (Barbot, V. and V. Neuser, 2017; 1), Torrance E. (Torrance E., 1984; 3). Цікавий фактологічний матеріал за темою дослідження презентовано В. Ворожбіт-Горбатюк, А. Бабак (В. Ворожбіт-Горбатюк, 2022; 4), (В. Ворожбіт-Горбатюк А. Бабак, 2021; 5) через призму проблематики підготовки фахівців, галузь знань 01 – освіта, педагогіка. Крім Гріффітс, Меліна Кості (Кріс Гріффітс, Меліна Кості, 2020; 8) систематизовано матеріали міждисциплінарної розвідки. Корисний методичний зріз презентовано у монографічному виданні Г. Пономарьової (Г. Пономарьова, 2019; 10). Мудрою Л., Зубковою С., Беляєвою Е. розкрито методичні аспекти використання Design Thinking, презентовано оригінальні висновки (Мудра Л., Зубкова С., Беляєва Е., 2023; 6), що стало рушієм розроблення теми цього дослідження.

Звернення до проблематики використання креативних методів навчання у закладах вищої освіти пояснюється низкою причин, зокрема: вимогами ринку праці, підготовки фахівця, здатного мислити нестандартно, працювати в умовах багатозадачності, активного користувача нових технологій, у тому числі – навчальних; вимогами соціокультурного простору, коли відносини між людьми конструюються нелінійно, з урахуванням особистісних світоглядних і ментальних особливостей; науковою методологією, коли виникає потреба нового осмислення раціональності духовної, матеріальної діяльності, продукування цінностей; освітніми вимогами суб'єкт-суб'єктних відносин учасників навчального процесу з опорою на життєві пріоритети неперервного руху самореалізації кожної особистості.

Мета статті – розкрити досвід реалізації освітніх програм Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, зокрема – методологічний і процесуальний аспекти використання креативних методів для формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. З опорою на аксіологічний і особистісний підходи конкретизувати сутність, методологічний базис спрямування навчання здобувачів вищої освіти на креативне мислення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток креативності в учасників освітнього процесу, багатовимірність категорійного поля, процесуальні аспекти діагностування креативного мислення презентовано у рамковому документі щодо оцінювання креативного мислення PISA–2021 (PISA–2021, 2022; 2). Також компетентність креативності є синтезуючою у професійному стандарті на групу професій «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (Професійний стандарт Вчителя закладу загальної середньої освіти, 2020; 9).

Ми стоїмо на позиції, що використання креативних методів навчання спирається на поло-

ження символічного інтеракціонізму. Цей напрям є основним для розроблення творчих технологій навчання в закладах освіти і неформальній освіті. У Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди креативні методи навчання є своєрідним ресурсом творення культурного, комунікативного комфортного і безпечного навчального середовища (Освітні програми ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023; 7).

Креативний аспект у контексті реалізації компетентнісного і особистісно зорієнтованого підходів у Харківському національному педагогічному університеті віддзеркалено у: структурі освітніх програм, структурно-логічних схемах, навчальних планах, матрицях відповідності; моделювання інтегративних і міжпредметних зв'язків, проектування освітніх кейсів; систем діагностики якості реалізації освітніх програм і організації педагогічних спостережень, діагностувальних заходів, оперативного зворотного зв'язку як базису моніторингу. Фактично усі освітні програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в ХНПУ імені Г.С. Сковороди передбачають практичну спрямованість навчальних взаємодій, акцент на способі використання в ситуації постійних змін, невизначеності, професійне спрямування фахової і загальної академічної підготовки.

Як відомо, креативні методи навчання активізують діяльність особистості на формування здатності сприймати себе як самодіяльну особу, здатності приймати різні комунікативні ролі, професійної емпатії і рефлексії. Осмислення змісту навчання в процесі використання креативних методів навчання виходить на якісно новий рівень. Здобувачі опановують значення мовних конструктів як смисл, освоюють його через особистісний досвід під час соціально цінної і професійно орієнтованої взаємодії. Зміст навчання у такому разі модифікується у процесі інтерпретації між навчальною дією і реаліями довкілля. Креативні методи навчання також сприяють набуттю єдності комунікантів у спілкуванні, що сприяє реалізації місії університету.

Для використання креативних методів навчання в процесі забезпечення освітньої компоненти «Іноземна мова» передбачає взаємодію комунікантів у процесі навчального, науково-дослідницького спілкування з використанням методів мовного і позамовного кодів, перцепцію у значенні безпосереднього чи опосередкованого сприйняття комунікантами руху інформації.

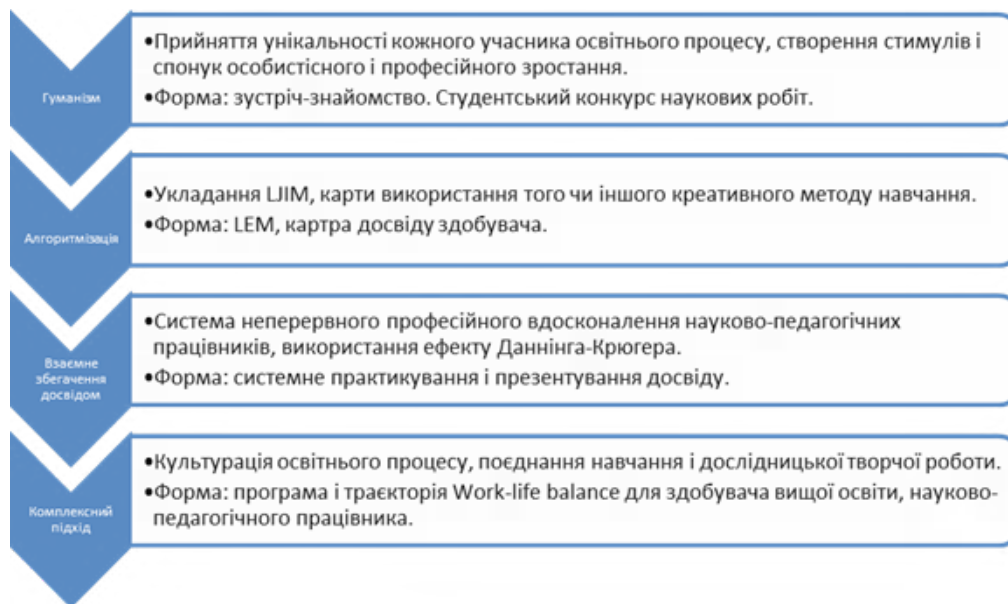
Умови успішного використання креативних методів навчання іноземної мови: опора на елементи психодрами навчального спілкування

(емпірикос – затишшя – відродження – знання – мудрість), безумовного прийняття самоцінності кожного здобувача, його почуття, думки, судження, особистісних смислів, відмічення найменшого позитивного руху уперед в набутті комунікативної компетентності через досвід. Сенситивний аспект так само важливий у використанні креативних методів. Дружнє, психологічно комфортне середовище навчального спілкування, опора на своєрідну мудрість організму, коли значимою є допомога співрозмовнику у самоосмисленні і самоусвідомленні.

В практиці роботи кафедри англійської філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди традиційним є опора на чотири якості розвивального спілкування за К. Роджерсом (Кріс Гріффітс, Меліна Кості. 2020; 8): конгурентність як відправна позиція відповідності досвіду здобувача і його усвідомлення, прийняття себе та інших реальними, емпатійна основа комунікативної поведінки, спрямованої на внутрішній діалог і вислуховування, процесне співпереживання мовної ситуації. Такий підхід обумовлений тим фактом, що сучасний фахівець стає не просто досягати успіху, а стати носієм миротворчих сентенцій для утвердження цінності розуму і відновлення миру.

Професорсько-викладацький склад кафедри англійської філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди креативно працює в площині логічних і предметно-змістових інтенцій діалогічного навчання, коли за основу розуміння і розвитку комунікативної компетентності береться досвід взаємодії різних культурних контекстів, практики білінгвального навчання, акцентуація на соціальному значенні іноземної мови. Власне сама одиниця лінгвістики – слово – викликає діалогічну реакцію на сутнісне значення і ціннісні ставлення комуніканта. Тому здобувачів вчать не просто висловлюватися іноземною мовою, а вербалізувати своє ставлення до сформульованої думки. У цьому значущим є використання креативних методів навчання.

За П. Торренсом, креативність передбачає творчу, новаторську діяльність, продукування нових ідей і ціннісних смислів (Torrance E., 1984; 3). Творчий процес позначається новою якістю продукту (очікуваного результату навчання), новоутворення у внутрішній мотивації до пізнавальної діяльності, оригінальністю і її відповідністю освітнім цілям. Креативність у процесі фахової підготовки завжди передбачає створення здобувачем нового професійно значимого продукту.

Рис. 1. Умови ефективного використання креативних методів навчання з досвіду реалізації освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Викладачами кафедри англійської філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди використовується увесь спектр креативних методів навчання: інтуїтивні (мозкова атака, емпатії, придумування), коли акцент робиться на професійну інтуїцію здобувачів. З огляду на освітню компоненту «іноземна мова», широкоживаними є й такі методи: метод синектики, морфологічного аналізу, евристичні бесіди, метод «якби...» інші. Метод морфологічного аналізу передбачає розроблення алгоритмів створення освітнього продукту, який згодом здобувачі можуть використати у процесі виробничої практики, гурткової роботи. Метод «якби...» передбачає складання опису ситуації чи події, якщо вони виконуватимуть іншу професійну чи соціальну роль. Метод гіперболізації передбачає збільшення чи зменшення об'єкту майбутньої професійної діяльності, придумується інновація, яка ще не існує. Метод аглютинації: пропозиція здобувачам поєднати несполучні предмети, властивості, частини культурної події, вербалізувати наслідки такого поєднання. Метод мозкової атаки (штурму) уже став традиційним для генерування

ідей, створення сприятливої атмосфери навчальної полеміки. Метод синектики по суті – це поєднання мозкової атаки із різновидами словесних аналогій (прямих, суб'єктивних, символічних, історичних, фантастичних), асоціювання, інверсії, розширення поля комунікування іноземною мовою.

На малюнку 1 відображено умови ефективного використання креативних методів навчання з досвіду реалізації освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Висновки. Зокрема, використання креативних методів навчання гуманізує навчальну співпрацю усіх учасників освітнього процесу, що віддзеркалено в місії, візії університету, інтегральних компетентностях і цілях освітніх програм Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Перспективою подальшого розроблення проблеми: формування методичних рекомендацій з використанням цифрових сервісів і застосунків, пошук форм синтезу аудиторної і позааудиторної навчально-дослідницької роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barbot, B. and B. Heuser. Creativity and Identity Formation in Adolescence: A Developmental Perspective, in *The Creative Self*, Elsevier. 2017. <http://dx.doi.org/10.1016/b978-0-12-809790-8.00005-4>
2. PISA-2021: рамковий документ щодо оцінювання креативного мислення (чорновий варіант, третя редакція) / перекл. з англ. К. Шумової ; наукове редагування Т. Вакуленко та ін. Київ : Український центр оцінювання якості освіти. 2022. 131 с.
3. Torrance E.. *Mentor Relationships: How they Aid Creative Achievement, Endure, Change and Die*. Bearly, 1984.
4. Ворожбіт-Горбатюк В. Техніки розвитку креативності особистості: історія, тенденції, досвід. *Молодь і ринок*. 2022. № 6 (204). С. 55–60. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.265727>

5. Ворожбіт-Горбатюк В., Бабак А. Педагогічний університет як простір розвитку креативного мислення здобувача вищої освіти. *Грааль науки*. № 11 : за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції «Modern science: concepts, theories and methods of basic and applied research», 24 грудня 2021 року ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія). DOI: 10.36074/grail-of-science.24.12.2021.088
6. Мудра Л., Зубкова С., Беляєва Е. Використання методу Design Thinking для розвитку усного мовлення студентів немовних факультетів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 59, том 2, 2023. С. 334–338. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-2-50>
7. Освітні програми ХНПУ імені Г.С. Сковороди. (2023). URL: <http://smc.hnpu.edu.ua>
8. Посібник з креативного мислення. Кріс Гріффітс, Меліна Кості. 2020. Київ. С. 17–29.
9. Професійний стандарт Вчителя закладу загальної середньої освіти 20.12.2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>
10. Технології розвитку креативних здібностей майбутніх учителів : монографія. Г.Ф. Пономарьова та інші. Харків : Видавець О.А. Мірошниченко, 2019. 272 с.

REFERENCES

1. Barbot, B. and B. Heuser (2017). Creativity and Identity Formation in Adolescence: A Developmental Perspective, in *The Creative Self*, Elsevier, <http://dx.doi.org/10.1016/b978-0-12-809790-8.00005-4>
2. PISA-2021: ramkovyi dokument shchodo otsiniuvannia kreatyvnoho myslennia (chornovyi variant, tretia redaktsiia) [Framework document on assessment of creative thinking] (2022) / perekl. z anhli. K. Shumovoi ; naukovе redahuvannia T. Vakulenko ta in. Kyiv : Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity. 131 s. [in Ukrainian].
3. Torrance E. (1984). Mentor Relationships: How they Aid Creative Achievement, *Endure, Change and Die*. Bearly.
4. Vorozhbit-Horbatiuk V. (2022). Tekhniky rozvytku kreatyvnosti osobystosti: istoriia, tendentsii, dosvid. [Technicians of development of creativity of personality: history, tendencies, experience]. *Molod i rynok*. № 6 (204). С. 55–60. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.265727> [in Ukrainian].
5. Vorozhbit-Horbatiuk V., Babak A. (2021). Pedagogichnyi universytet yak prostir rozvytku kreatyvnoho myslennia zdobuvacha vyshchoi osvity. [The Pedagogical University as a space for the development of creative thinking of a student of higher education]. *Hraal nauky*. № 11 : za materialamy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Modern science: concepts, theories and methods of basic and applied research», 24 hrudnia 2021 roku HO «levropeiska naukova platforma» (Vinnytsia, Ukraina) ta TOV «International Centre Corporative Management» (Viden, Avstriia). DOI: 10.36074/grail-of-science.24.12.2021.088 [in Ukrainian].
6. Mudra L., Zubkova S., Bieliaieva E. (2023). Vykorystannia metodu Design Thinking dlia rozvytku usnoho movlennia studentiv nemovnykh fakultetiv. [Using the Design Thinking method for the development of oral speech of students of non-language faculties]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 59, tom 2. С. 334–338. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-2-50> [in Ukrainian].
7. Osvitno-profesiina prohrama [Educational and professional program]. (2023). URL: <http://smc.hnpu.edu.ua> [in Ukrainian].
8. Posibnyk z kreatyvnoho myslennia (2020). [Guide to creative thinking]. Kris Griffiths, Melina Kosti. Kyiv. S. 17–29. [in Ukrainian].
9. Profesiinyi standart Vchytelia zakladu zahalnoi serednoi osvity 20.12.2020. [Professional standard of a teacher of a general secondary education institution]. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti> [in Ukrainian].
10. Tekhnolohii rozvytku kreatyvnykh zdbibnostei maibutnykh uchyteliv (2019). [Technologies for the development of creative abilities of future teachers] : monohrafiia. H. F. Ponomarova ta in. Kharkiv : Vydavets O. A. Miroshnychenko. 272 s. [in Ukrainian].